

3 Seksuele culturen — Heden en verleden

van seksualiteit

GERT HEKMA

3.1	De Sambia	39
3.2	Antropologie en geschiedenis	42
	Vrouwenhuwelijk	43
	Besnijdenis	44
3.3	Seksualiteit	46
3.4	Seksuele variatie in de moderne samenleving	47
	Seksueel geweld	49
3.5	Moderne relatiepatronen	50
3.6	Culturele minderheden	52
3.7	Besluit	53
	Literatuur	54
	Oprachten	55

Elke cultuur en elke subcultuur denkt anders over seksualiteit en houdt er ook onderscheiden seksuele gebruiken op na. In dit hoofdstuk volgen eerst enkele voorbeelden van de verschillende manieren waarop mensen over de hele wereld en door de eeuwen heen tegen de seks aan hebben gekoken en van hun seksuele gewoonten. Daarna volgen enkele opmerkingen over het begrip seksualiteit waarna ten slotte de denkwijzen en gebruiken zoals ze nu in Nederland bestaan aan de orde komen.

3.1 De Sambia

De antropoloog *Herdit* (1982) heeft fascinerend onderzoek verricht onder de 'Sambia', een Papoea-volk dat in het hooggebergte van Papoea Nieuw-Guinea woonachtig is. Het is één van de ongeveer duizend Papoea-culturen met een eigen taal. Het reusachtige eiland Nieuw-Guinea is gelijkelijk verdeeld tussen een oostelijk deel dat de zelfstandige staat Papoea Nieuw-Guinea herbergt en een westelijk deel tot Indonesië behoort. De naam Sambia is een schuilnaam omdat *Herdit* wilde voorkomen dat de plaatselijke autoriteiten wect zouden krijgen van de opmerkelijke seksuele gebruiken van dit volk en het daarom zouden vervolgen. Welke zijn die seksuele gewoonten en denkbeelden? De Sambia kennen om te beginnen een tamelijk strikte sekse-scheiding. Mannen en vrouwen leven apart van

elkaar, de mannen in hun mannenhuizen en de vrouwen in de woonhuizen waar de jongste kinderen van beide geslachten ook verblijven. Volgens de Sambia bestaat er een groot verschil tussen mannen en vrouwen, dat ook in hun sociale organisatie vorm krijgt. Vrouwen doen het werk in en om het huis, terwijl de mannen de jungle intrekken om te jagen, voedsel te verzamelen en oorlog te voeren. Seksuele relaties tussen een gehuwde man en vrouw zijn omgeven met strenge taboes waardoor seks gedurende lange perioden niet is toegestaan. Dat is bij voorbeeld het geval wanneer de vrouw menstrueert of rond de geboorte en het zogen van een kind. De volwassenen leiden dus geen heel actief seksueel leven, ook al omdat er weinig alternatieven worden erkend, aldus Herdt.

Over wat de meisjes seksueel beleven kan Herdt helaas geen inlichtingen verschaffen, omdat hij als mannelijke onderzoeker geen toegang had tot de wereld van vrouwen en meisjes en ook niet voldoende te weten is gekomen van hun denkbeelden over vrouwelijke seksualiteit. Hij neemt aan dat de onvolwassen, ongehuwde meisjes geen seksuele contacten hebben. Over de wereld van de jongens en jonge mannen vernam hij des te meer. Hun seksuele leven komt ongeveer op het volgende neer. Volgens de Sambia hebben jonge jongens nog geen sekse. Zolang ze bij de vrouwen leven, horen ze niet bij de mannen en zijn ze niet mannelijk. Hun man worden krijgt pas gestalte vanaf het zesde jaar, nadat de volwassen mannen hen op hardhandige wijze uit de vrouwen- naar de mannenwereld hebben gehaald. Vanaf dat moment worden de jongens aan inwijdingsrituelen onderworpen en krijgen ze lessen die van hen mannen moeten maken.

Deze mannelijke opvoeding is niet alleen streng, maar ook homoseksueel. De logica ervan is eenvoudig. Volgens de Sambia wordt de mannelijkheid getypeerd door sperma dat het lichaam niet van nature aanmaakt, maar dat andere mannen daarin inbrengen. Sperma ontstaat niet vanzelf in het lichaam, maar de ene jongen draagt het op de andere over. Een jongen krijgt het zaad van oudere jongens door orale inseminatie, in gewoon Nederlands: door pijpen. Regelmatige homoseksuele contacten zijn nodig om een voldoende zaadvoorraad op te bouwen. Deze relaties duren ongeveer tot het twaalfde levensjaar van de jongens, waarna ze van rol wisselen. Vanaf het begin van hun puberteit moeten de jongens zaad geven aan de generatie die na hen komt. Dit gaat door tot ze rond hun twintigste levensjaar huwen. Daarna zijn homoseksuele contacten streng verboden. Andere vormen van homoseksualiteit, zoals anale seks of wederzijdse masturbatie, horen niet tot het repertoire van de Sambia-mannen.

Deze homoseksuele gewoonten heeft Herdt 'boy inseminating rituals' genoemd. Ze komen in allerlei variaties voor bij ruim honderd Papoea-culturen. Ook de Marind-Anim, een zeer krijgshaftig volk aan de zuidkant van het eiland, kennen deze gebruiken. De Nederlandse antropoloog *Van Baal* (1966) heeft in deze cultuur onderzoek gedaan en de homoseksuele gebruiken ervan beschreven. De Marind-Anim deden anaal wat de Sambia oraal doen. Bij hun waren bovendien homoseksuele contacten na het huwelijk niet uitgesloten zoals bij de Sambia. Het doel was wel hetzelfde: van jongens echte mannen maken. Het waren opmerkelijke gebruiken die tot in een recent verleden tot de vaste rituelen van deze volken behoorden. Nog in de jaren vijftig vonden homoseksuele initiatierituelen plaats bij de Marind-Anim,

en bij de Sambia heeft Herdt de bijzondere plechtigheid van het allerlaatste ritueel in 1989 met eigen ogen aanschouwd.

Het verschil met westerse seksuele gewoonten valt direct op. In de eerste plaats denken wij dat seks slecht is voor kinderen. In de meeste westerse landen zijn zulke hetero- dan wel homoseksuele contacten streng verboden. Voor de Sambia hoort homoseksualiteit juist bij de scholing van de jongens. Pedofilie gaat bij ons tegenwoordig door voor een seksuele praktijk die heel schadelijk is voor kleine kinderen. Bij de Sambia geldt het omgekeerde: zonder pedoseksuele relaties is de opvoeding van de jongens onvolledig. Nederlanders zal het verbazen dat de Papoea-jongens er in slagen volwassen te worden zonder ernstige psychische schade op te lopen en Sambia dat Nederlandse jongetjes zonder homoseksuele initiatie ooit man worden.

In de tweede plaats valt het op dat alle volwassenen heteroseksuele praktijken volgen, terwijl alle onvolwassen jongens er homoseksuele gewoonten op na houden. De idee dat alle mensen een bepaalde seksuele voorkeur of identiteit hebben, gaat voor de Papoea-mannen niet op. Ze participeren in hun jeugd aan homoseksuele contacten en vinden daarin bevreemding, zoals ze later genoeggen beleven aan heteroseksuele relaties. Voor hun huwelijk hebben ze alleen homoseksuele banden, daarna uitsluitend heteroseksuele. Dat is voor Nederlanders volstrekt onbegrijpelijk en ook voor moderne seksuologen die er heilig van overtuigd zijn dat seksuele voorkeuren en identiteiten weinig plooibaar zijn. Ze denken dat je van een homo geen hetero kunt maken en dat het omgekeerde ook niet mogelijk is. De Sambia kennen die omslag wel en ze doen er niet moeilijk over. Dat bij hen andere vormen van homoseksualiteit en masturbatie niet voorkomen, wekt ook verbazing.

In de derde plaats is de gedachte dat je mannelijk wordt van homoseksuele contacten precies het omgekeerde van wat de meeste westerse mensen daarover denken. Die geloven dat homomannen juist heel onmannelijke mijtjes zijn. Daarom hoeft den homomannen in de meeste westerse landen niet in militaire dienst, want ze zouden daarvoor ongeschikt zijn. In Nederland mogen jonge mannen sinds 1974 niet meer vanwege homoseksualiteit afgekeurd worden voor de militaire dienst. In de Verenigde Staten woedt er sinds de verkiezing van Bill Clinton tot president eind 1992 een geweldige discussie over de geschiktheid van homoseksuelen voor het leger. De Papoea's zouden heel erg verbaasd zijn dat westerlingen geloven dat het leger een man van je kan maken zonder dat daar homoseksuele contacten voor nodig zijn.

Ten vierde hebben de Sambia een theorie over het zaad die erg lijkt op westerse denkbeelden over de masturbatie. Vanaf de achttiende tot halverwege de twintigste eeuw waren de meeste pedagogen en artsen ervan overtuigd dat de zelfbevreemding heel schadelijk was, in het bijzonder voor jongens. Zij geloofden dat zaad een uiterst kostbare stof was die een belangrijke bouwstof bevatte voor de lichaamsgroei. Door het zaad 'te verspillen' met de zelfbevreemding blokkeerden de jongens die zich aan deze seksuele gewoonte overgaven, hun lichamelijke ontwikkeling. Op grond van deze theorie bestreden onderwijzers en doktoren tweehonderd jaar lang de zelfbevreemding zowel bij jongens als bij meisjes. Evensals de Sambia geloofden zij dat het zaad een bijzonder waardevolle substantie was die niet zomaar verspild mocht worden. Maar terwijl de Sambia er de conclusie uit trokken dat jongens homoseks-

